

Смажені зелені помідори в кафе «Зупинка»

36 тижнів у списку бестселерів The New York Times!

Евелін переживає глибоку особисту кризу. Вона знайомиться зі старенькою Нінні, яка, попри важку долю, не втрачає жаги до життя.

Нінні розповідає Евелін історії їхнього містечка: про дівчину, яка після загибелі брата знаходить сили жити далі; про розбите серце красуні Рут; про мандрівного робітника, який закохався в Рут; про безробітних, яких у кафе «Зупинка» годували безкоштовно... Ці історії мають таку силу, що змінюють на краще життя тих, хто їх читає.

Фенні Флегг

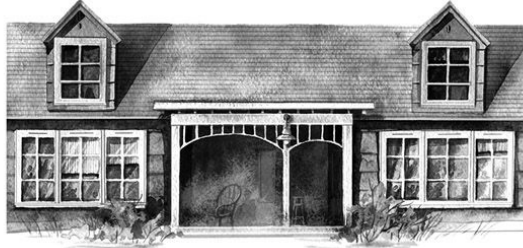
СМАЖЕНІ ЗЕЛЕНІ
ПОМІДОРИ

— в кафе —

Зупинка

• БЕСТСЕЛЕР NEW YORK TIMES •

Fannie Flagg

**FRIED GREEN TOMATOES
AT THE WHISTLE STOP CAFE**

— *A Novel* —

Фенні Флеґґ

СМАЖЕНІ ЗЕЛЕНІ
ПОМІДОРІ

— в кафе —

Зупинка

Роман

Переклад з англійської Дар'ї Петрушенко

ХАРКІВ
2022 КСД

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2022

ISBN 978-617-12-9494-3 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

Перекладено за виданням:

Flagg F. Fried Green Tomatoes at the Whistle Stop Cafe / Fannie Flagg. — New York : Ballantine Books, 2000. — 416 p.

Дизайнер обкладинки *Наталія Ком'яхова*

Висловлюємо глибоку подяку нижче вказаним компаніям за дозвіл передрукувати попередньо опублікований матеріал.

Корпорація «Льюїс Мьюзик Паблішинг» (Lewis Music Publishing Co., Inc): уривки з тексту пісні «Перехрестя Таксидо» («Tuxedo Junction»). Автори: Ерскін Гокінз (Erskine Hawkins), Вільям Джонсон (William Johnson) і Джуліан Деш (Julian Dash). Слова Бадді Фейна (Buddy Feyne). © Lewis Music Publishing Co., Inc, 1939. Авторське право поновлено. Усі права захищені.

Корпорація «Мьюзик Сейлз» (Music Sales Corporation): уривки з тексту пісні «Димні кілечка» («Smoke Rings»), автор слів Нед Вашингтон (Ned Washington), автор музики Г. Е. Гіффорд (H. E. Gifford). © «Дорсі Бразерз Мьюзик» (Dorsey Bros. Music), підрозділ корпорації «Мьюзик Сейлз» (Американська асоціація композиторів, авторів і видавців, ASCAP) і Американської музичної академії (American Academy of Music), 1932 (поновлено). Охороняється міжнародним авторським правом. Усі права захищені. Використовується з дозволу правовласника.

«Армія спасіння» (The Salvation Army): уривки зі збірки «Духовні гімни “Армії Спасіння”» («The Salvation Army Songbook»). Авторське право належить «Армії спасіння» («The Salvation Army»), Нью-Йорк, США. Використовується з дозволу правовласника.

Флегг Ф.

Ф71 Смажені зелені помідори в кафе «Зупинка» : роман / Фенні Флегг ; пер. з англ. Д. Петрушенко. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. — 320 с.

ISBN 978-617-12-9292-5

ISBN 978-0-804-11561-2 (англ.)

У романі відомої американської письменниці Фенні Флетт дивовижно поєднані долі різних людей. У спогадах, газетних статтях та окремих фактах перед читачем постає напрочуд реальна картина життя невеликого містечка у штаті Алабама, починаючи від першої половини двадцятого століття й до сучасності. Любов і ненависть, расова нетерпимість і взаємоповага, честь і підлість, перемога й поразка, щастя й горе — усе це переплелось в цікавій невимушеній оповіді та ніби залучає читача стати учасником описаних подій.

УДК 821.111(73)

© Fannie Flagg, 1987

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2022

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2016

Томмі Томпсону

Я хотіла б висловити подяку людям, чий заохочення і підтримка були для мене безцінними протягом написання цієї книги: передусім моєму агенту Венді Вейл, яка ніколи не втрачала віри; моєму видавцеві Сему Вогену за турботу й увагу, які він мені приділяв та який змушував мене сміятися навіть під час переписування тексту; і Марті Левін, моєму першому другові у видавництві «Рендом Хаус». Дякую Ґлорії Сафієр, Ліз Гок, Маргарет Кафареллі, Енн Говард Бейлі, Джулі Флоренс, Джеймсу «Татусеві» Гетчеру, доктору Джону Ніксону, Джеррі Ганна, Джею Сойєру та Френку Селфу. Дякую агентству «Де Томас, Бобо енд Асошіейтс» за те, що залишалися зі мною в скрутні часи. Дякую Барнабі та Мері Конрад і Асоціації письменників Санта-Барбари, Джо Рою і Бірмінгемській публічній бібліотеці, Джеффу Нореллу з Бірмінгемського Південного коледжу, Енн Гарві та Джону Локу з видавництва «Оксмур Хаус Паблішинг». Щира подяка моїй машиністці та першій помічниці Лізі Мак-Дональд і її донечці Джессі за те, що поводитися тихо й дивилася «Вулицю Сезам», доки ми з її мамою працювали. І моя особиста подяка всім милим мешканцям Алабами, колишнім і теперішнім. Моєму Серцю. Моєму Дому.

Я можу сидіти тут, у будинку для літніх людей «Трояндова тераса», але подумки я все ще в кафе «Зупинка» з тарілкою смажених зелених помідорів.

«Вімз віклі»

(Тижневик міста Вісл-Стоп, Алабама)

12 червня 1929 р.

Кафе відкрилося

Минулого тижня по сусідству з моїм поштовим відділенням відкрилося кафе «Зупинка», і, за словами власниць Іджі Тредгуд і Рут Джеймісон, справи там ідуть добре. Знайомих із нею людей Іджі просить не боятися бути отруєними — готує не вона. Усіма стравами займаються дві негритянки, Сипсі та Онзелл, а барбекю готує Великий Джордж, чоловік Онзелл.

Якщо хтось там іще не бував, Іджі повідомляє, що години сніданку — з 5:30 до 7:30, коли ви можете скуштувати яєчню, кукурудзяну кашу, печиво, бекон, ковбасу, шинку з гострим соусом і каву — все за 25 центів.

На обід і на вечерю ви можете отримати смажене курча, свинячі відбивні з підливою, сома, курку з кнелями або тарілку барбекю, а також три види овочів на ваш вибір, печиво або кукурудзяний хліб, а ще напій і десерт на ваш вибір — за 35 центів.

Іджі каже, що наявні такі овочеві страви: кукурудза з вершками; смажені зелені помідори; смажена бамія; капуста або ріпа; спаржева квасоля; солодкий батат; масляні боби або лімська квасоля.

І пиріг на десерт.

Ми з моєю другою половинкою, Вілбуром, вечеряли там кілька днів тому. Було так смачно, що він заявив, що ніколи більше не їстиме вдома. Ха-ха! Хотіла б я на це сподіватися. А то весь час витрачаєш, готуючи для цього здоровезного боввана, і все ніяк не можеш нагодувати його досхочу.

До речі, Іджі каже, що одна з її курей знесла яйце з десятидоларовою банкнотою всередині.

Дот Вімз

Будинок для літніх людей «Трояндова тераса»

Стара траса Монтгомері. Бірмінгем, Алабама

15 грудня 1985 р.

До «Трояндової тераси» Евелін Кауч приїхала разом із чоловіком Едом, який відвідував свою матір, Велику Матусю, — приїхала щойно, та неохоче. Евелін саме втекла від них обох і прослизнула до гостьової зали у віддаленій частині будинку, де могла в тиші та спокої поласувати шоколадним батончиком. Але варто було їй сісти, як стара жінка поряд заговорила:

— От спитайте мене, хто в якому році одружився... з ким одружився... Чи як була вдягнена мати нареченої, і в дев'ятьох випадках із десяти я вам відповім. Але, хоч убийте, не можу сказати, коли це мені трапилося так постаріти. Воно якось спіткало мене саме собою. Уперше я помітила це в червні цього року, коли лежала в лікарні з моїм жовчним міхуром — він і досі в них, чи, може, вони вже викинули його... Хтозна. Ота огрядна медсестра щойно поставила мені одну з тих «швидких клізм», які вони там так обожнюють, коли я помітила, що вони почепили мені на руку. Це була біла пов'язка з написом: «Місіс Клео Тредгуд, жінка вісімдесяти шести років». Уявіть собі!

Коли я повернулася додому, я сказала моїй подрузі, місіс Отис: гадаю, все, що нам лишилося, це сидіти склавши руки, готуючись врізати дуба. Вона зауважила, що їй більше подобається вислів «піти у кращий світ». Бідолашна, мені забракло сміливості сказати їй, що, як це не називай, усі ми однаково вріжемо дуба.

Кумедно, коли в дитинстві гадаєш, що час ніколи не спливе, а коли тобі стукає двадцять, час летить, наче ти в швидкому потязі до Мемфіса. Гадаю, усе в житті відбувається несподівано. Саме так було зі мною. Одного дня я була маленькою дівчинкою, а наступного — уже доросла жінка з грудьми і волоссям на інтимних частинах тіла. Я й не помітила, як усе це сталося. Утім, я ніколи не була особливо кмітливою, у школі чи будь-де.

Ми з місіс Отис обидві з Вісл-Стоп, маленького містечка миль за десять звідси, біля залізничних товарних станцій. Останні десь років із тридцять вона мешкала біля мене, трохи далі вулицею. А коли її чоловік помер, у її сина та невістки стався серцевий напад через те, що вона переїхала жити до будинку для літніх людей, і вони попросили мене поїхати з нею. Я сказала їм, що побуду з нею деякий час — вона ще цього не знає, але я збираюся додому, щойно вона тут обживеться.

Тут не так уже й погано. Кілька днів тому ми отримали різдвяні бутоньєрки, щоб носити на пальтах. На моїй були маленькі блискучі червоні різдвяні кульки, а місіс Отис дісталася одна з обличчям Санта-Клауса. Але мені сумно було покидати мою кицьку.

Тут не дозволено тримати тварин, і я сумую за нею. У мене завжди була кішка або навіть дві. Я віддала її маленькій сусідській дівчинці, тій, що поливає мою герань. У мене на ганку чотири цементні вазони, повні герані.

Моїй подрузі місіс Отис лише сімдесят вісім, і вона дуже мила, проте нервова особа. Я тримала свої жовчні камені у скляній банці біля ліжка, і вона змусила мене сховати їх. Сказала, що їхній вигляд заганяє її в депресію. Місіс Отис — така дрібненька, а я, як бачите, велика жінка. Великі кістки та інше.

Але я ніколи не водила машину. Усе життя немов на прив'язі. Завжди нікуди не могла поїхати з дому. Весь час мала чекати, щоб хтось прийшов і відвіз мене до магазину, або до лікаря, або до церкви. Багато років тому можна було сісти на трамвай і спокійно під'їхати до Бірмінгема, але трамваї давно вже не ходять. Єдине, що я зробила б інакше, якби могла повернутись у часі, це отримала б водійські права.

Знаєте, це дуже кумедно, за чим люди сумують, коли опиняються далеко від домівки. Я зараз сумую за запахом кави... і бекону, що смажиться вранці. Тут усе, що вони готують, узагалі не пахне й не можна їсти смажену їжу. Усе варене, без жодної дрібки солі! Я за все це варене ламаного гроша не дам, а ви?

Стара леді не чекала на відповідь і продовжила:

— Колись я любила свої крекери з масляною або маслянку з кукурудзяним хлібом на другий сніданок. Любила змішати це все в склянці та їсти ложкою, але ж на людях не їстимеш, як удома. Хіба можна?.. І ще я сумую за *деревом*.

Мій дім не більший за стару халупку коло залізниці, з вітальною, спальнею і кухнею. Але він дерев'яний, із сосною обшивкою всередині. Просто як я люблю. Мені не подобаються штукатурені стіни. Вони здаються... о, не знаю, якимись холодними й порожніми.

Я привезла з дому картину з дівчиною на гойдалці, замком і гарненькими блакитними бульбашками на фоні. Хотіла повісити у себе в кімнаті. Але тутешня доглядальниця сказала, що дівчина на картині по пояс гола й це не прийнятно. Ви знаєте, ця картина провисіла в мене п'ятдесят років, і мені й на думку не спадало, що дівчина гола. Особисто я не думаю, що старі люди, які тут зібралися, можуть із їхнім зором помітити її оголені перса. Але в цьому притулку — самі моралісти, тож тепер вона в коморі разом із моїми жовчними камінцями.

Я буду рада повернутися додому... Звісно, у мене в будинку справжній безлад. Деякий час я не могла там замести. Якось я вийшла на вулицю і жбурнула щіткою в якихось гамірливих сойок, що затіяли бійку. І знаєте, моя щітка застрягла там, на дереві. Коли я повернуся, то муситиму знайти когось, хто зняв би її.

Хай там як, одного вечора, коли син місіс Отис забрав нас додому з різдвяного чаювання, влаштованого в церкві, він віз нас уздовж залізничних колій — там, де колись було кафе «Зупинка», і вгору Першою вулицею, просто повз старий будинок Тредгудів. Звичайно, більша частина будинку забита дошками й поступово руйнується. Але, коли ми прямували вулицею, фари освітили вікна так, що на мить мені здалося: будинок виглядає так само, як і всі ті довгі вечори, десь сімдесят років тому — весь у вогнях, повний гамору й веселощів. Я ніби чула людський сміх і як у малій вітальні Ессі Рю гупає по клавішах піаніно: «Дівчата з Буффало, гайда гуляти» або «Великі скелі з карамелі»¹, і я майже бачила, як Іджі Тредгуд сидить на іранській мелії й по-собачому підвиває щоразу, як Ессі Рю намагається наспівувати. Вона завжди казала, що Ессі Рю вміє співати, як корова — танцювати. Гадаю, поїздка повз цей будинок і моя туга за домівкою змусили мене подумки вертатись туди...

Так добре пам'ятаю, наче все це відбувалося вчора. А втім, не думаю, що в родині Тредгудів було щось, чого б я не пам'ятала. Боже мій, я маю пам'ятати все, бо жила по сусідству з ними від самого народження й вийшла за одного з їхніх хлопців.

У них було дев'ятеро дітей, і з них трійко дівчат — Ессі Рю та близнючки — були більш-менш мого віку, тож я весь час проводила там, бавлячись і розважаючись на вечірках цілу ніч. Моя мати померла від сухот, коли мені було чотири роки, а коли помер татко, десь у Нешвіллі, я просто залишилася в них назавжди. Мабуть, можна сказати, що нічна вечірка для мене ніколи не закінчувалася...

¹ «Buffalo Gals, Won't You Come Out Tonight», «The Big Rock Candy Mountain» — популярні американські пісні кінця XIX — початку XX ст.

«Вімз віклі»

(Тижневик міста Вісл-Стоп, Алабама)

8 жовтня 1929 р.

Метеорит влучає в житловий будинок

Місіс Бідді Луїз Отис, яка мешкає в будинку 401 на Першій вулиці, повідомила, що вночі проти четверга кілограмовий метеорит пробив дах її будинку і ледь не влучив у неї. Натомість поцілив у радіо, яке вона слухала тієї миті. Жінка каже, що сиділа на кушетці, бо на кріслі лежав пес, і щойно увімкнула «Кулінарну годину з Флайшманном», як це сталося. Вона стверджує, що тепер у її даху півтораметрова дірка, а її радіо розбите навпіл.

Берта й Гарольд Вік відзначили річницю свого весілля на галявині перед будинком, щоб усі сусіди бачили. Наші вітання також містеру Ерлу Едкоку-старшому, виконавчому директорові залізничної компанії «Ел енд Ен Рейлроуд», який щойно отримав звання Великого високоповажного голови Добродійної спілки захисту лосів (наказ № 37), членом якої є моя друга половинка.

До речі, Іджі каже, що якщо ви хочете щось засмажити, надсилайте це до кафе, і Великий Джордж зготує вам барбекю. Куряче — за 10 центів, свиняче — залежно від розміру шматка.

Дот Вімз

Будинок для літніх людей «Трояндова тераса»

Стара траса Монтгомері. Бірмінгем, Алабама

15 грудня 1985 р.

Минула година, а місіс Тредгуд продовжувала теревенити. Евелін Кауч прикінчила вже три батончики «Мілкі Вей» і саме розгортала другий «Баттерфінгер», розмірковуючи, чи ця стара поряд із нею коли-небудь замовкне.

— Знаєте, це просто сором, що будинок Тредгудів аж так занепав. Там стільки всього трапалося, стільки дітей народилося, стільки щасливих днів минуло. Це був пречудовий дім, великий, двоповерховий, з широким ганком уздовж білих стін, і в усіх спальнях були шпалери з трояндовим візерунком, які так гарно виглядали, коли ввечері вмикалося світло.

Залізничні колії пролягали просто крізь задній двір, і літніми вечорами у тому дворі було повно світлячків і стояв запах жимолості, яка буяла вздовж колій. Тато засадив задній двір інжиром та яблунями і збудував мамі красиву білу ґратчасту альтанку, повністю оповиту світло-бузковим виноградом. І по всьому задньому двору росли маленькі рожеві троянди. Ох, шкода, що ви їх не бачили.

Мама й татко Тредгуди виростили мене як власну доньку, і я любила всю їхню родину. Особливо Бадді. Але одружилася я з Клео, його старшим братом, мануальним терапевтом. І знаєте що? Пізніше виявилось, що в мене хвора спина, тож усе склалося якнайкраще.

Як самі бачите, я все життя трималася поряд з Іджі та іншими Тредгудами. І, скажу вам, це було краще, ніж у кіно, авжеж. А втім, я завжди була людиною, що тримається поряд. Вірите чи ні, та я ніколи не була балакучою, доки мені не стукнуло п'ятдесят, а після того просто вже не могла зупинитися. Якось Клео сказав мені: «Нінні, я тільки й чую: Іджі сказала те, Іджі зробила се! — Мене звати Вірджинія, але вони кликали мене Нінні. А тоді він спитав: — Хіба ти не маєш кращих справ, аніж стирчати цілий день у тому кафе?»

Я довго й серйозно думала і сказала: «Ні, не маю...» Жодним чином не хотіла принизити Клео, але то була правда.

Я поховала Клео тридцять один рік тому в лютому, і я завжди гадала, чи не образила його тоді, сказавши це. Але не думаю, бо, врешті-решт, він любив Іджі не менше за будь-кого з нас і завжди добряче сміявся з деяких її викрутасів. Вона була його маленькою сестричкою і справжньою пустункою. Разом із Рут вона володіла кафе «Зупинка».

Іджі виробляла всі божевільні дурощі, які тільки можна уявити, просто заради сміху. Якось вона поклала покерні фішки до кошика збору пожертв у баптистській церкві. Характер у неї був ще той, але як хтось міг справді подумати, що вона вбила того типа, до мене просто не доходить.

Уперше за весь час Евелін припинила їсти й кинула погляд на цілком милу стару леді у вицвілій блакитній сукні з квітчастим малюнком, зі сріблясто-сивими кучериками волосся. Стара тим часом не зволікала:

— Хтось гадає, що це почалося від того дня, як вона зустріла Рут. А я вважаю, що почалося все під час недільного обіду першого квітня 1919 року — того самого року, коли Леона одружилася з Джоном Джастисом. Можу точно сказати, що то було перше квітня, бо того дня Іджі вийшла до обіднього столу й показала всім маленьку білу коробочку, в якій на клаптику бавовни лежав людський палець. Вона заявила, що знайшла його на задньому дворі. Але виявилось, що то був її власний палець, який вона просунула в дірку в дні коробочки.

З ПЕРШИМ КВІТНЯ!

Усім це здалося смішним, окрім Леони. Вона була найстарша й найвродливіша з сестер, і татко Тредгуд непомірно балував її... Та й усі інші теж.

На той час Іджі було десять чи одинадцять років. На ній була нова модна біла сукня з органді, і ми всі казали їй, яка вона в ній гарненька. Ми чудово проводили час і приступили до чорничного пирога, аж раптом, ні сіло ні впало, Іджі підскакує і голосно так каже: «Ніколи в житті більше сукню не надягну!» І з цими словами, люба, вона промарширувала нагору й нап'яла старі штани Бадді та сорочку. До сьогоднішнього дня не знаю, що на неї найшло. Цього ніхто не зрозумів.

Проте Леона, яка знала, що Іджі слів на вітер не кидає, почала голосити. Вона репетувала: «Татку, я знаю: Іджі хоче зіпсувати мені

весілля!»

Але татко відповів: «Ну ж бо, дитинко, це зовсім не так. Ти будеш навродливішою нареченою в усьому штаті Алабама».

У татка були такі шикарні довгі вуса, підкручені догори... потім він глянув на нас і сказав: «Хіба не так, діти?» І кожен із нас вставив свої п'ять копійок, аби вона заспокоїлася й замовкла. Кожен, окрім Бадді, який просто сидів і хихикав. Іджі була його улюбленицею, тож жоден її вчинок не викликав у нього заперечення.

Тож так чи інакше Леона прикінчила свій чорничний пиріг, і коли ми вже думали, що вона цілком заспокоїлася, вона заверещала так голосно, що Сипсі, негритьянка, щось упустила з рук на кухні. «Ох, татку! — схлипнула Леона. — Що буде, якщо один із нас помре?»

Оце так вигадала, еге ж?

Ми всі дивилися на маму, яка просто поклала виделку на стіл. «Ось що, діти, я впевнена, що ваша сестра зробить одну маленьку поступку і вдягне відповідну сукню, коли настане час — якщо він настане. Зрештою, вона вперта, але ж не дурна».

Згодом, за пару тижнів, я почула, як мама каже Іді Сімміз, кравчині, яка шила вбрання до весілля, що буде потрібен зелений вельветовий костюмчик із краваткою-метеликом для Іджі.

Іда з веселим подивом глянула на маму й уточнила: «Костюмчик?» І мама промовила: «О, я знаю, Ідо, знаю. Я доклала всіх зусиль, аби змусити її вдягти щось більш відповідне до весілля, але ця мала на все має власну думку».

І вона справді мала, навіть у тому віці. Особисто я вважаю, що вона хотіла в усьому бути як Бадді. О, ці двоє були ходячою катастрофою! — Стара леді засміялася. — Якось вони завели собі єнота на ім'я Розумник, і я годинами спостерігала, як він намагається помити крекер. Вони виставляли на задній двір маленьку миску з водою й давали йому содових крекерів, і він мив їх один за одним і ніяк не міг збагнути, що сталося, коли черговий крекер зникав. Щоразу він дивився на свої порожні лапки й був такий ошелешений. Ніяк не міг зрозуміти, куди подівся його крекер. Більшість життя він тільки тим і займався, що мив крекери. Він мив і печиво також, але це було вже не так кумедно. Якось він узявся мити ріжок від морозива...

Краще мені не згадувати про цього єнота. Інакше вони вирішать, що я божевільна, як місіс Філбін в іншому кінці залу. Благослови Боже її

серце, вона гадає, що Човен Коханья несе її до Аляски. Чимало бідолашних душ у цьому місці навіть не знають, хто вони.

Ед, чоловік Евелін, підійшов до дверей гостьової зали й нетерпляче махнув рукою. Евелін зім'яла обгортки від батончиків, поклала їх до сумочки й підвелася.

— Перепрошую, то мій чоловік. Здається, він готовий їхати.

Місіс Тредгуд здивовано глянула вгору та промовила:

— Ви справді маєте йти?

— Так, гадаю, мені час, — відповіла Евелін. — Він уже готовий їхати.

— Що ж, я була рада побалакати з вами... Як вас звати, люба?

— Евелін.

— Що ж, приїздіть ще і навідайте мене, чуєте? Мені сподобалась наша розмова... прощайте, — гукнула вона вслід Евелін і стала чекати на наступного відвідувача.

«Вімз віклі»

(Тижневик міста Вісл-Стоп, Алабама)

15 жовтня 1929 р.

Володіння метеоритом оскаржується

Місіс Веста Едкок та її син, Ерл-молодший, заявили, що вони є повноправними власниками метеорита, бо, як стверджує Веста, Отиси орендували в неї житло, в яке він влучив, а отже, це її будинок та її метеорит.

Відповідаючи на запитання щодо цієї справи, місіс Бідді Луїз Отис висунула власні претензії на метеорит, аргументуючи це тим, що він влучив у її радіо. Її чоловік Рой, машиніст Південної залізниці, працював у пізню зміну й не був удома на момент пригоди. Але він вважає, що нічого надзвичайного не сталося, адже якимось 1833 року випало 10 000 метеоритів за ніч, а тут усього лише один, тож нема чого здійсмати галас.

Бідді відповіла, що в будь-якому разі збереже його як сувенір.

До речі, це лише гра моєї уяви чи справді часи стають важчими? Моя друга половинка каже, що минулої ночі в кафе «Зупинка» об'явилися ще п'ятеро безробітних, шукаючи чогось попоїсти.

Дот Вімз

Дейвенпорт, Айова

Табір сезонних робітників

15 жовтня 1929 р.

П'ятеро чоловіків сиділи, зіщулившись, навколо вогника, що ледь жеврів. Руді й чорні тіні танцювали на їхніх обличчях, доки вони сьорбали слабку каву з консервних бляшанок: Джим Смоукі Філліпс, Ельмо Інкі Вільямз, Бо Довгоносик Джейк, Дойда Секкетт і Рудий Горлань із Чаттануги — п'ятеро з приблизно двохсот тисяч чоловіків та хлопчиків, що поневірялися країною того року.

Смоукі Філліпс підвів очі, але нічого не сказав, решта так само промовчали. Тієї ночі вони були втомлені та виснажені, адже цей холодний, кусючий вітерець уночі сповіщав про прихід чергової безжальної вогкої зими, і Смоукі знав, що скоро має вирушати на південь зі зграями диких гусей, як він робив уже багато років.

Він народився одного морозного ранку в далеких Димчастих горах у Теннессі. Його батько, вузлоногий самогонник у другому поколінні, закоханий у продукт власного виробництва, зробив фатальну помилку, одружившись із «добропорядною жінкою» — простою сільською дівчиною, чие життя оберталось навколо Пайнгроувської баптистської церкви «Добра воля».

Більшість дитинства Смоукі минуло на твердій дерев'яній лаві, де він годинами просиджував зі своєю малою сестричкою Берніс під час безперервних співів та омивань ніг.

На регулярних церковних службах його мати була однією з жінок, які раптом вставали й починали белькотіти щось від себе незрозумілою мовою.

Згодом, поки вона дедалі більше проймалася Святим Духом, батько переймався ним дедалі менше й урешті-решт взагалі припинив ходити до церкви. Він казав дітям:

— Я вірю в Бога, але не думаю, що треба скаженіти, доводячи це.

Потім, однієї весни, коли Смоукі було вісім, стало ще гірше. Мати оголосила, що її чоловік злий і одержимий дияволом (так їй начебто сповістив Господь), і здала його податковій поліції.

Смоукі пам'ятав той день, коли батька вели стежкою від гуральні, приставивши пістолета до спини. Проходячи повз дружину, він глянув на неї, спантеличений, і сказав:

— Жінко, ти хоч розумієш, що накоїла? Ти вийняла шматок хліба із власного рота...

Це було востаннє, коли Смоукі його бачив.

Після того як батько пішов, мати втратила останню клепку — злигалася з купкою приборкувачів змії із темної євангельської секти. Якось увечері, годину надриваючись і стукаючи по Біблії, червонолиций розпатланий проповідник довів свою босоногу паству до екстазу. Усі скандували й гупали ногами, аж раптом він сунув руку в мішок з-під картоплі, витяг звідти двох величезних гримучих змії і почав розмахувати ними, забувшись у релігійному захваті.

Смоукі завмер на сидінні, стиснувши руку сестри. Проповідник пританцьовував, закликаючи вірян взяти змію та очистити душу в Авраамовій вірі. І тут мати підбігла до нього, вихопила з його рук одну змію і глянула їй у морду. Жінка забелькотіла незрозумілою мовою, не відриваючи погляду від жовтих зміїних очей. Усі присутні завили й почали гойдатися туди-сюди. Коли жінка рушила кімнатою зі змією в руці, вони стали кидатися на підлогу, волаючи, смикаючись, качаючись під лавами й у проходах. Юрбу охопило шаленство, а вона тим часом бурмотіла: «ГОССА... ГЕЛАМНА... ГЕССАМІЯ...»

Перш ніж Смоукі збагнув, що сталося, його маленька сестричка Берніс вирвалася від нього, підбігла до матері й смикнула її за край сукні.

— Мамо, не треба!..

Усе ще в трансі, з дикими очима, мати на якусь частку секунди глянула на свою дитину — і цієї миті гримуча змія зробила ривок і вжалила жінку в обличчя. Та перевела вражений погляд на змію, і змія вжалила знову — цього разу швидко й стрімко, вкусивши її в шию. Зміїні ікла прокусили яремну вену. Жінка випустила розлючену тварину — та впала з глухим стуком і поповзла по проході.

Мати обвела здивованими очима кімнату, в якій одразу ж запанувала смертельна тиша. Її очі залякли, і вона повільно осіла на підлогу. Менш ніж за хвилину настала смерть.

Тієї миті дядько Смоукі взяв його на руки й попрямував до дверей. Берніс пішла жити до сусідки, а Смоукі залишився в домі дядька.

Потім, коли йому було тринадцять, він кудись вирушив залізничним потягом і більше не повертався.

Єдина річ, яку він взяв із собою, була фотографія — його й сестри. Час від часу він виймав і роздивлявся її. На цій вицвілій фотографії з підмальованими рожевими губами й щічками були вони: маленька круглолиця дівчинка з чубчиком, рожевою стрічкою навколо голови й тоненьким разочком перлів на шийці, і позаду він, з прилизаним каштановим волоссям, прихилився до неї щока до щоки.

Він часто гадав, як справи у Берніс, і думав якось її навідати, якщо коли-небудь дістанеться додому.

У років двадцять він загубив фотографію, коли якийсь залізничний охоронець бичачої статури скинув його з вантажного потяга в холодну піняву ріку десь у Джорджії. Тепер він рідко згадував про сестру, лише коли йому траплялося проїжджати вночі крізь Димчасті гори, прямуючи кудись далі...

Цього ранку Смоукі Філліпс був у вантажопасажирському потязі з Джорджії, що прямував до Флориди. Він нічого не їв останні два дні й згадав, як його друг Ельмо Вільямс розповідав про двох жінок, що тримають кафе на виїзді з Бірмінгема й ніколи не відмовляють дати тарілку чи дві їжі. Дорогою йому на очі кілька разів натрапила реклама цього кафе, намальована на стінах критих вагонів, тож коли він помітив знак «Вісл-Стоп, Алабама», то зіскочив.

Рухаючись уздовж колій, він знайшов те місце, як Ельмо й казав. Це був маленький зелений будинок із біло-зеленим навісом під знаком кока-коли, на якому було написано: «Кафе “Зупинка”». Він обійшов будинок і постукав у двері з дротяною сіткою. Усередині маленька чорна жінка смажила курча й нарізала зелені помідори. Вона кинула на нього погляд і покликала:

— Міз Іджі!

Дуже скоро до дверей підійшла симпатична висока білявка з веснянками й кучерявим волоссям, одягнена у чисту білу сорочку й чоловічі штани. На вигляд їй було років двадцять.

Він зняв капелюха.

— Даруйте, мем, я хотів знати, чи нема у вас разової роботи або якихось завдань, що я міг би виконувати. Останнім часом у мене суцільна смуга невдач.

Іджі подивилася на чоловіка у брудній ношеній куртці, витертій коричневій сорочці й потрісканих шкіряних чоботах без шнурків і зрозуміла, що він не бреше.

Вона відчинила двері й сказала:

— Заходь, приятелю. Думаю, ми можемо щось для тебе знайти.

Іджі спитала, як його звати.

— Смоукі, мем.

Вона обернулася до жінки за прилавком. Місяцями Смоукі не зустрівач таких чистеньких і охайних жінок, а ця була ще й найвродливішою з усіх, кого він бачив у житті. На ній була крапчаста сукня з тонкого серпанку, а її золотаво-каштанове волосся було стягнуте на потилиці червоною стрічкою.

— Рут, це Смоукі, і він буде виконувати деякі роботи для нас.

Рут глянула на нього й усміхнулася.

— Це буде чудово. Рада вас бачити.

Іджі жестом показала на чоловічу вбиральню.

— Чому б вам не піти туди й не освіжитися, а потім трохи перекусити?

— Так, мем.

Ванна кімната була велика, одна лампочка звисала зі стелі. Увімкнувши її, він побачив, що в кутку стоїть велика ванна на підставках у вигляді пазуристих лап, із чорною пробкою на ланцюжку. На умивальнику вже було розкладено бритву і блюдце з помазком та піною для гоління.

Він глянув на себе в дзеркало — і йому стало соромно за те, що вони бачили його таким брудним. Він уже довгий час не торкався мила. Смоукі взяв великий шматок коричневого оксидулу та спробував відшкребти всю сажу й вугільний пил з обличчя і рук. Останні двадцять чотири години він не пив, і його руки трусилися так, що він не міг чисто поголитися. Але він зробив усе, що було в його силах. Побризкавшись лосьйоном «Олд Спайс» і причесавшись ейсівським гребінцем, знайденим на полиці під умивальником, він повернувся назад до кафе.

Іджі й Рут уже накрили йому стіл. Перед ним стояла тарілка зі смаженим курчам, а ще спаржева квасоля, ріпа, смажені зелені помідори, кукурудзяний хліб і чай із льодом.

Він узяв виделку й почав їсти. Його руки досі ще тремтіли, і він ніяк не міг покласти шматок до рота. Ще й пролив чай на сорочку.

Він сподівався, що жінки не дивляться, але за хвилину білявка сказала:

— Смоукі, ходімо, прогуляємося на свіжому повітрі.

Чоловік узяв капелюха й обтерся серветкою, гадаючи, що його вже виганяють.

— Так, мем.

Вона вивела його на задній двір, за яким лежали поля.

— Ти дуже нервуєшся, приятелю, так?

— Вибачте, що розсипав там вашу їжу, мем, але якщо говорити чесно, поклавши руку на серце... що ж... Я просто піду далі, але дякую вам у будь-якому разі...

Іджі видобула з кишені свого фартуха чвертьлітрову пляшку віскі «Олд Джо» і простягла йому.

Смоукі був дуже вдячною людиною.

— Благослови вас Боже, мем, ви просто свята, — сказав він.

Вони сіли на повалене дерево біля сараю.

Поки Смоукі заспокоював нерви, вона розмовляла:

— Бачиш он той клопоть пустиря?

Він озирнувся.

— Так, мем.

— Колись, багато років тому, там було найкрасивіше озерце у Вісл-Стоп. Улітку ми купалися в ньому й рибалили. Якщо хотіли, можна було покататися на човні.

Вона з жалем похитала головою.

— Я так сумую за ним, дуже сумую.

Смоукі дивився на пустир.

— І що з ним сталося? Воно висохло?

Вона запалила йому цигарку.

— Та ні, гірше. Якось у листопаді велика качина згряя — штук сорок чи більше — сіла точнісінько посеред озера. І того дня ж, поки вони там сиділи, сталася чудернацька річ. Температура впала так швидко, що озеро повністю замерзло, стало твердим, як скеля, за якихось три секунди. Один, два, три — ось так.

Почувши таке, Смоукі здивувався.

— Ви це серйозно кажете?

— Ага.

— Що ж, я впевнений, ті качки загинули.

Але Іджі відповіла:

— Еге, чорта з два. Вони просто злетіли й забрали озеро з собою.

Тепер воно, мабуть, десь у Джорджії...

Він розвернувся і глянув їй в обличчя. А коли зрозумів, що його розігрують, у кутках його блакитних очей зібралися зморшки і він зареготав. Так голосно, що одразу ж закашлявся і їй довелося стукати його по спині.

Він ще витирив очі, повертаючись з Іджі до кафе, де чекав обід. Коли Смоукі знову сів до столу, їжа була тепла. Хтось підігрів її для нього в духовці.

О, де блукаєш ти в цю годину,
Гордосте матері, милий мій сину?
Шпали ногами рахуєш,
В далях холодних ночуєш,
Чи за кермом ти несешся кудись?
Де ти, мій сину? Озвись!

Рекомендована література

Клуб убивств по четвергах

Село не люди

Мистецтво виховання та дресирування. Не поспішайте стріляти в собаку!

Незнакомка из Уайлдфелл-Холла

Перейти до категорії
Художня література

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ